

- залежно від характеру відносин між наслідком і його підставою – на умовні і безумовні;
- за ступенем однозначності – на однозначні й альтернативні;
- залежно від повноти відповідей на поставлені запитання – на повні (вичерпні) і часткові.

Список бібліографічних посилань

1. Орлов Ю. К. Заключение эксперта как источник выводного знания в судебном доказывании: уголовно-процессуальные, криминалистические и логико-гносеологические проблемы : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. М., 1985. 54 с.
2. Тихиня В. Г. Теоретические проблемы применения данных криминалистики в гражданском судопроизводстве. Минск : Выш. шк., 1983. 159 с.
3. Педенчук А. К. Заключение судебного эксперта: логика, истинность, достоверность : дис. ... д-ра юрид. наук. М., 1995. 311 с.
4. Арсеньев В. Д., Орлов Ю. К. Формы выводов в заключении эксперта // Теоретические и методические вопросы судебной экспертизы : сб. науч. тр. М. : ВНИИСЭ, 1984. С. 168.
5. Зинин А. М., Майлис Н. П. Судебная экспертиза : учеб. М. : Юрайт ; Право и закон, 2002. 318 с.
6. Кравченко О. А. Застосування спеціальних знань у доказуванні на досудовому слідстві : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 19 с.
7. Оганян Л. Основные положения криминалистической экспертизы письма, применительно к рукописям, выполненным на армянском языке : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.71.7. Одесса, 1970. 24 с.
8. Абдумаджидов Г. Проблемы совершенствования предварительного расследования. Ташкент : Фан, 1975. 148 с.
9. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике. Киев : КГУ, 1987. 100 с.
10. Винберг А. И. Криминалистическая экспертиза в советском уголовном процессе. М. : Госюриздат, 1956. 220 с.
11. Седова Т. А. О доказательственном значении выводов эксперта, сформулированных в виде суждений возможности. *Криминалистика и судебная экспертиза*. Киев : Ред.-изд. отд. МВД УССР, 1973. Вып.10. С. 219.
12. Цивільний процесуальний кодекс України : закон України від 18.03.2004. № 1618-VI : *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40–4, 42. Ст. 492. (Зі змін та допов.).
13. Господарський процесуальний кодекс України : закон України від 06.11.1991 № 1798-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56. (Зі змін та допов.).
15. Цимакурдззе Г. А. Процессуальные и методические вопросы криминалистической экспертизы в Грузинской ССР. Тбилиси : Сабчота Сакартвело, 1967. Кн. 1. 202 с.

Одержано 31.10.2019

УДК 336:368

Світлана Анатоліївна ПЕТРОВСЬКА,

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ;

 <https://orcid.org/0000-0002-1992-4161>

СТРАХОВІ ШАХРАЙСТВА ТА БОРОТЬБА З НИМИ

Шахрайства у сфері страхування відносяться до злочинів з підвищеною суспільною небезпекою. Адже вони блокують виконання основних завдань страхування: формування за рахунок грошових внесків страхових фондів, призначених для відшкодування можливих збитків та вирівнювання втрат у доходах у зв'язку із наслідками страхових випадків, що сталися. Страхові шахрайства перешкоджають також виконанню страхуванням таких важливих функцій, як підвищення фінансової стабільності суб'єктів господарювання, обмеження економічних ризиків, стимулювання підприємницької ініціативи тощо.

На сьогоднішній день проблеми шахрайств, методи їх розпізнавання та запобігання є найбільш обговорюваними в страховому співтоваристві. У міру покращення ефективності розслідування страхових шахрайств, дії злочинців також стають більш організованими і витонченими. Вони організовують угруповання, діляться інформацією і використовують новітні технології для того, щоб залишатися на крок попереду страхових компаній та правоохоронних органів.

У розвинених країнах питанням протидії страховим шахрайствам приділяється значно більше уваги, ніж в Україні. Хоча, статистика свідчить, що в нашій країні за останні роки рівень шахрайства виріс в 2 рази. Тому, на думку як самих страховиків, так і незалежних експертів, на українському страховому ринку настав переломний момент. Учасникам ринку необхідно удосконалювати систему управління інформацією та протидії шахрайству як на рівні окремих страхових компаній і співтовариств, так і на рівні держави.

Шахрайство у сфері страхування є різновидом економічної злочинності, що найчастіше проявляється у фінансово-грошових відносинах між суб'єктами господарювання. Таке шахрайство є найбільш динамічним видом тіньової діяльності, оскільки темпи його поширення і охоплення ним різноманітних сфер життєдіяльності значно випереджають темпи формування законодавчої бази, що повинна регулювати і контролювати, а також стимулювати його розвиток [1, с. 320].

Страхове шахрайство – протиправна дія суб'єктів договору страхування, або третіх сторін, внаслідок чого суб'єкти договору отримують можливість обертати капітал на свою користь на незаконній та безоплатній основі [2, с. 149]. Тобто, страхове шахрайство відбувається, коли будь-яка дія однієї із сторін страхового договору вчиняється з наміром обманним шляхом отримати певну вигоду чи перевагу. Необхідно відзначити, що суб'єктами страхового шахрайства можуть бути не лише страхувальники, але й страховики разом із усіма посередниками, які діють на страховому ринку.

Існує безліч видів страхового шахрайства, які мають місце у всіх сферах страхування. Страхові шахрайства варіюються від злегка перебільшеної претензії до навмисно скоєних ДТП чи навмисно завданих збитків майну. Шахрайські дії в сфері страхування також впливають на життя невинних людей, як безпосередньо через випадково або ж навмисно завдані травми чи матеріальну шкоду, так й побічно, адже ці протиправні дії несуть за собою збільшення страхових премій.

Сьогодні в Україні головними чинниками існування страхового шахрайства є відсутність кваліфікованих фахівців, які можуть вести ефективну боротьбу з наслідками шахрайських дій, та не достатнє знання зарубіжного досвіду відносно прикладів боротьби з ними.

Також недоліком є те, що на сьогодні в Кримінальному кодексі України (ККУ) немає терміну «страхове шахрайство», тобто, фактично відсутні норми, які б ставили цьому злочину жорсткі правові бар'єри. За статтею 190 ККУ всі неправомірні діяння в сфері страхування можна кваліфікувати як шахрайство. Згідно ККУ покараннями є штраф розміром 850 грн, суспільні роботи строком до 240 год., виправні роботи до двох років, або обмеження волі до трьох років. Якщо має місце скоєння шахрайства у великих розмірах – штраф у розмірі 4250 грн, позбавлення волі від трьох до восьми років. Якщо буде спіймана група аферистів та доведені випадки шахрайства у особливо великих розмірах (більше 10,2 тис. грн), то свободи можна позбутися на 5–12 років з конфіскацією майна [3]. Щоправда, всі ці норми укр. рідко застосовуються на практиці, і саме безкарністю фахівці пояснюють нинішній шахрайський бум.

У багатьох країнах протидія страховому шахрайству є компетенцією державних регуляторів чи інших національних організацій, що функціонують у страховій системі держави.

У Фінляндії профілактику шахрайств та зловживань у сфері страхування здійснює головний регулятор ринку фінансових послуг країни – Федерація фінансових послуг Фінляндії, у Німеччині – Німецький союз страховиків, у Канаді – Страхове бюро Канади, у Польщі – Польська палата страхування. Вказані організації протягом тривалого періоду часу досить успішно виконують функції збору, обміну та аналізу інформації про випадки страхових злочинів у сфері страхування.

Страхова Асоціація Данії систематично організовує семінари та тренінги на тему страхового шахрайства.

Французька Агенція для боротьби з шахрайством у страхуванні працює з 1989 року та є підзвітною Французькій федерації страхових компаній.

У США страховий ринок є найбільшим у світі. В цій країні діють декілька організацій по боротьбі із шахрайством у страхуванні: Національне страхове криміналістичне бюро, Об'єднання проти страхового шахрайства, Бюро страхових послуг, Національна асоціація боротьби із шахрайством у медичній сфері, Національна академія підготовки кадрів для боротьби зі злочинністю у страхуванні. Та найбільше повноважень у боротьбі зі страховим шахрайством мають дві структури: Національне страхове криміналістичне бюро та Об'єднання проти страхового шахрайства.

Також у США існує грошова винагорода за надання інформації про здійснення шахрайських дій у страховій сфері. Така система функціонує в межах повноважень Національного страхового криміналістичного бюро. Суб'єкт, який надав вичерпну інформацію про випадок страхового шахрайства з відповідними доказами, може розраховувати на грошову винагороду в розмірі до 1000 дол. США.

Страховий ринок Великобританії має дві організації, покликані запобігати шахрайству у сфері страхування. Бюро страхового шахрайства, що створене у 2006 році, є неприбутковою організацією й організовує колективну боротьбу із шахрайством у страховій сфері. При цьому у страховій системі створений окремий Автостраховий реєстр проти шахрайства та угонів, який займається виключно обліком страхових випадків в автострахуванні. Також у Великобританії працює гаряча лінія боротьби зі страховим шахрайством, на яку можуть телефонувати громадяни та розповідати про відомі їм випадки шахрайства.

В Австралії для боротьби із страховим шахрайством Страховою радою Австралії у 1996 році була введена схема винагороди за виявлення шахрайських дій у страхуванні. Основною метою було досягнення таких цілей: стримування темпів розповсюдження шахрайства у страхуванні; надання інформації з метою сприяння дослідженням у цій сфері; зниження виплат із вимог, де є шахрайські дії. Виплата винагороди забезпечується не тільки за сприяння Страхової ради Австралії, але й державними та регіональними правоохоронними службами, у розмірах до 25000 австралійських дол. [4, с. 99–100].

Таким чином, проаналізувавши міжнародний досвід, можна відзначити, що функціонування державних регуляторів чи інших національних організацій, що існують у страховій системі держав, та залучення громадськості, як форми протидії страховому шахрайству, є досить дієвими механізмами боротьби зі страховим шахрайством.

Першочергове місце у боротьбі та протидії страховим шахрайствам належить правоохоронним органам, які відповідно до поставлених завдань повинні здійснювати пошук та фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України.

Водночас, роль страхових організацій та співробітників страхової сфери є не менш важливою для запобігання і виявлення страхових злочинів. Оскільки, саме вони першими вступають у контакт зі злочинцями та різними

кримінальними схемами їхньої діяльності. Також необхідна добра воля і бажання страхових компаній обмінюватися інформацією та формувати масиви даних про об'єкти і суб'єкти підвищеного ризику.

І неможливо не приділити уваги ролі держави в запобіганні страховим шахрайствам. Оскільки, страхування – це один із найважливіших сегментів ринку фінансових послуг країни. Стан розвитку інституту страхування поряд з банківською системою і фондовим ринком зумовлює розвиток фінансової системи країни в цілому. Тому держава зобов'язана охороняти один із важелів, який формує економіку країни, а саме: вдосконалювати законодавство в аспектах боротьби з шахрайством у страхуванні.

Отже, лише на засадах об'єднання зусиль держави, правоохоронних органів, страхових компаній та підвищення поінформованості страхувальників можна подолати або принаймні зменшити проблему шахрайства в страховому бізнесі.

Список бібліографічних посилань

1. Романюк Т. В. Світовий досвід протидії шахрайству на ринку страхових послуг. *Науковий вісник*. 2009. № 1. С. 319–323.
2. Кривицька О. Р. Страхове шахрайство в сучасних умовах функціонування страхових ринків. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2016. Вип. 3. С. 148–151. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpuoa_2016_3_29 (дата звернення: 20.10.2019).
3. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.03.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 20.10.2019).
4. Приказюк Н. В. Зарубіжний досвід організації боротьби з шахрайством у страховій системі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Економіка. 2016. № 2 (30). С. 98–102.

Одержано 31.10.2019

УДК 432.41

Наталія Сергіївна ПІСТРЕНКО,

викладач кафедри юридичних та фундаментальних дисциплін

факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА ЦЕРКВОЮ НА ПОСТРАДІАНСЬКОМУ ПРОСТОРІ

Набуття незалежності та прийняття конституцій колишніми республіками СРСР, як суверенними і незалежними державами, призвело до перегляду місця і ролі церкви у системі інститутів громадянського суспільства. Як наслідок, постала потреба визначення на конституційному рівні взаємовідносин між державою та церквою. Адже церква, релігія загалом формують систему людських норм і цінностей, регулюють соціальну поведінку людини, її ставлення до держави, суспільства, сім'ї, інших людей.

Першу Конституцію незалежної Грузії було прийнято 24 серпня 1995 р., у ст. 9 якої було закріплено, що держава визнає виняткову роль грузинської православної церкви в історії Грузії і разом з тим проголошує повну свободу релігійних переконань і віросповідання [1].

У 2017 р. Грузія отримала нову Конституцію, у якій, поряд із закріпленням права на свободу віросповідання та совісті (ст. 16), йдеться про відносини між державою і церквою (ст. 8). Відповідно до даної статті, держава разом зі свободою переконань і віросповідання визнає особливу роль Грузинської Апостольської Автокефальної Православної церкви в історії Грузії і її незалежність від держави. Стосунки Грузинської держави і Грузинської Апостольської Автокефальної Православної церкви визначаються конституційною угодою, яка повною мірою повинна відповідати загальноновизнаним принципам і нормам міжнародного права у сфері прав і свобод людини [2].

Пізніше, парламентом Грузії до Конституції були внесені доповнення, згідно з яким між державою Грузія і Автокефальною Православною Апостольською Церквою Грузії встановлено конкордатні відносини [3], що регулюватимуться спеціальною Конституційною угодою. За введення конкордатної системи проголосувало 188 депутатів грузинського парламенту, як від пропрезидентської більшості, так і від опозиції. Угода регламентує відносини Церкви та Держави і зачіпає такі теми, як: армія, виправно-трудові установи, медичні установи, освіту, соціальну діяльність, шлюб, майнові відносини та фінансування церкви.

Основні положення зводяться до того, що Церква свої функції виконує на основі норм канонічного права, в рамках цієї Угоди і в рамках законодавства Грузії; духовні особи не підлягають призову в армію; представники духовенства мають право не давати свідчення за фактами, які їм довірили як духовним наставникам або які їм стали відомі; держава визнає шлюб, зареєстрований Церквою; держава забезпечує створення інституту військових священиків в армії; держава забезпечує створення інституту капеланів у в'язницях; навчальні програми і предмети з православного віросповідання і кандидатури викладачів затверджує держава за поданням Церкви; держава і Церква мають право здійснювати спільні програми соціального забезпечення; майно Церкви звільнене від податку на землю і від податку на майно; власність Церкви та інші майнові права захищені законом; держава не має права відчувати від Церкви її майно; Церква має право отримувати пожертву, а також доходи від оренди свого майна [4].